

Kun, kipcsak rokoni kapcsolat

Két ország kapcsolatának kezdete

Elsők között ismerte el Magyarország a Kazah Köztársaságot, a FÁK tagországok függetlenségének elismeréséről hozott 1991. december 26-i kormány-nyilatkozat alapján. A diplomáciai kapcsolatok felvételére 1992. április 2-án kölcsönös jegyzékváltás útján került sor. Kazahsztán - közös történelmi, kulturális, nyelvi gyökereink okán is - Közép-Ázsiában az egyik legfontosabb kereskedelmi-gazdasági, politikai, kulturális, oktatási, tudományos partnerünk lett. A Magyar-Kazah Kormányközi Gazdasági Bizottság elnöke 2010 szeptemberében Varga Mihály államtitkár.

A diplomáciai kapcsolatfelvétel 1992 márciusában kezdődött, 1993-ban már megnyílt Kazahsztán Magyarországi Nagykövetsége. 1994-ben N. Nazarbajevnek, a Kazah Köztársaság elnökének magyarországi látogatásakor aláírták a két ország közötti kölcsönös együttműködési megállapodást. Göncz Árpád, a Magyar Köztársaság elnöke 1997-ben viszonzta a kazah elnök látogatását.

A magyar parlamenti delegáció 2007-ben, Szili Katalin vezetésével Asztanába látogatott, ahol találkoztak a Kazah Köztársaság elnökével, valamint az ottani alsóház és felsőház elnökeivel. A találkozó ideje alatt a kazah elnök tárgyalta Sólyom László akkori köztársasági elnökkel és Gyurcsány Ferenc, akkori miniszterelnökkel is. Megbeszélést folytattak a politikai, gazdasági és kereskedelmi kérdésekről, továbbá meghatározták a következő évek legfőbb együttműködési területeit, különösen az energetikai komplexum, innovációs technológiák, fuvarozás, mezőgazdaság és ipar területén adódó együttműködés lehetőségeit. Annak is nagy jelentősége volt,

hogy ekkor elfogadták a gazdasági együttműködésre vonatkozó megállapodás szövegét. Magyarország kötelezettséget vállalt arra, hogy Kazahsztán nemzeti érdekeit képviseli az európai szervezetekben, támogatja a Kazah Köztársaság WTO tagságát az EBESZ soros elnökségében is.

Magyarország úgy tekint Kazahsztánra, mint a posztszovjet régió egyik vezető országára, amely vonzó, nem csak a természeti adottságait tekintve, hanem a demokratikus átalakulása és a gazdaság modernizálása miatt is.

A Kazah Köztársaság Konzulátusa 1998 februárjában nyílt meg Karcagon Horváth László, a Kazah Köztársaság Tiszteletbeli Konzulja vezetésével. Éppen azért ebben a városban, Nagykunság központjában, mert itt élnek azok a kun leszármazottak, akik a kazahsztáni kipcsakkal etnográfiai rokonságban vannak, és ezt a rokonságot ma is ápolják.

A képviselet feladatai közé tartozik a Kazah Köztársaság érdekeinek képviselete a térségben, továbbá a kazah, magyar és más nációbeli állampolgárok idevonatkozó ügyeinek intézése. A konzulátus szorosan együttműködik a Kazah Köztársaság Nagykövetségével és Karcag Város Önkormányzatával. A Tiszteletbeli Konzul munkája jelentősen hozzájárult a két ország üzleti és kulturális kapcsolatainak fejlődéséhez.

Kulturális együttműködés

Karcagon volt a független Kazahsztán első kulturális napja 1996-ban. A rendezvénynek gazdagon díszített jurta adtak otthont. Tradicionális kazah ételek kóstolására nyílt lehetőség, és egész napos zenei programokon szórakozhattak a magyarok, találkozhattak első alkalommal a kazah nép kultúrájával. Kazah kulturális delegáció érkezett 2000-ben Budapestre. A Hősök terén a kazah művészcsoporthoz mellett a látogatók megismerkedhettek a kazah ízekkel.

A két ország között a kulturális kapcsolat elindulásának nagy lendületet adott, amikor a magyarországi kunok Tiszteletbeli Kapitánnyá választották Nazarbajev elnököt. A két ország néprajzkutatói a kipcakok történetét térképezték fel Magyarországon és Kazahsztánban.

Szócs Géza államtitkár képviselte Magyarországot az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ) Toleranciát elősegítő és diszkrimináció-ellenes konferenciáján Kazahsztán fővárosában, Asztanában. A konferencia idején Szócs Géza kétoldalú megbeszéléseket folytatott a kazah kormány tagjaival, Kul-Muhammed Muhtar kulturális és Tujmebajev Zsanszeit oktatási miniszterrel. Kazah részről támogatták azt a magyar javaslatot, hogy a két ország mielőbb írja alá az új kulturális és oktatási munkatervet, ezzel is elősegítve a magyar és kazah kulturális és tudományos értékek megjelenítését egymás országaiban, különösen a 2011-es magyar Európai Unió elnökség idején.

Gazdasági kapcsolatok

A Barsz Kazah - Magyar Alapítvány 1998 februárjában alakult meg, a gazdasági, tudományos, kulturális és sport kapcsolatok szélesítésének céljából. A Barsz Alapítvány szervezte a Cesna és a magyar Stil cég találkozóját, melynek eredményeképpen közös sörgyárat alapítottak Almatiban. A cég kapacitása évente 2,7 millió liter. Majd az alapítvány a magyar konyha ínyencségeit propagáló éttermet nyitott Almatiban Harmadik műszak névvel. Humanitárius segítséget is nyújtott az alapítvány, 30.000 adag rákellenes vakcinát küldött a kazahsztáni onkológiai központnak. A magyar Egészségügyi Minisztériummal közösen 1999-ben 6 kazahsztáni megye főorvosa részére szervezett szakmai látogatást Magyarországra.

A befektetési lehetőségek feltérképezése miatt az alapítvány a Kereskedelmi és Iparkamaránál 1999-ben konferenciát rendezett, melyen száz magyar vállalat vezetői képviselték magukat, de megjelentek a magyar államigazgatás tisztségviselői is. A magyar kormányt akkor Fónagy János, gazdasági miniszter képviselte.

A Magyar - Kazah Kormányközi Bizottság - melynek első ülése 1995-ben Almatiban volt- közreműködésével fontos megállapodások születtek. Bábolna Zrt. által alkalmazott kukorica termesztési rendszer bevezetéséről a Kazah Köztársaság egyes körzeteiben, egy sor magyar vállalat, így a MOL, a Vegyépszer, a Rába - közvetlen kapcsolatot épített ki kazah partnerekkel. A Richter Gedeon és a Vegyépszer saját képviseletet nyitott Kazahsztánban.

A két ország közötti együttműködés egyik jelentős szakasza volt az egészségügyi és gyógyszeripari koordináció, továbbá az ipar, az energetika, az agrárszektor, a kis- és középvállalatok, valamint a közös fuvarozási csatornák, terminálok kihasználása.

Gazdasági kapcsolatok alakulása

A Kazah Köztársaság Statisztikai Ügynöksége szerint 2006-ban az országaink közötti árucseré 150,8 millió USD-t tett ki, míg 2007-ben már 220 millió USD volt. A 2008. évi kiugróan magas kétoldalú kereskedelmi eredmény után, a világgazdasági válság hatásaként a forgalom visszaesett és 2009-ben Kazahsztán - a FÁK viszonylatban (Oroszország, Ukrajna és Belorusz után) - hazánk negyedik legfontosabb kereskedelmi partnere volt.

A magyar-kazah kereskedelmi forgalom 2008-ban rekordszintet ért el. Egy évvel később, 2009-ben a világgazdasági válság hatására a magyar behozatal a felére, a kivitelünk kevesebb, mint a harmadára csökkent. A magyar kivitelben a legnagyobb visszaesés a gépek, berendezések árucsoportban ment végbe, főleg a híradástechnikai eszközök, mobiltelefonok exportjának visszaesése miatt. Kazahsztán részesedése teljes kivitelünkben 0,14 százalékra, teljes behozatalunkban 0,08 százalékra csökkent.

A visszaesés ellenére 2009-ben a magyar export értéke körülbelül a tizenkétszerese, az importé kilencszerese a 2003-as eredménynek. Mindkét forgalmi irányban rendkívül szűk a termékösszetétel. Kivitelünk döntő részét hat termék adja: gyógyszer (45,1%), híradástechnikai eszközök (9,4%), kozmetikai cikkek és tisztítószerek (8,1%), zöldség és gyümölcs (6,9%), energetikai gépek, berendezések (5,7%), valamint élő szarvasmarha (2,8%). Behozatalunk összetétele még szűkebb, a propán, bután gáz teszi ki annak 85,1%-át, jelentősebb tétel még a műtrágya (5,4%), a szén és koks (4,7%).

Fontos eleme a kétoldalú gazdasági kapcsolatoknak a magyar szolgáltatásexport, amely eléri az évi 100 millió USD-t. A kazahsztáni beruházásokon a magyar cégek jellemzően alvállalkozóként dolgoznak, főleg kőolaj-gázipari projekteken (Atirau, Tengiz,

Karacsaganak). Új terület lehet az oktatásban kazah állami ösztöndíjasok fogadása, és magyar vendégoktatók kiküldése kazah egyetemekre.

A Magyar Nemzeti Bank nyilvántartásában a magyar-kazah viszonylatban nem szerepel adat kölcsönös működő tőkebefektetésekről. Kazah források 50,9 millió USD értékű magyar működő tőkebefektetést tartottak nyilván 2009. szeptember 30-ig bezárólag. A kazah adatok szerint a kazah befektetések összege Magyarországon csupán 0,2 millió USD.

Kazahsztánban (kazah adatok szerint) jelenleg 58 vegyesvállalatunk került bejegyzésre, emellett gyógyszergyáraink (Richter Gedeon, Egis) tartanak fenn képviseleti hálózatot Almati központtal. Néhány millió USD értékű agrárprojekt megvalósítása folyik Kazahsztánban magyar részvétellel. A MOL nemzetközi konzorcium tagjaként 27,5%-os részesedést szerzett a Kazahsztán észak-nyugati részén található Fedorovszkoje kőolaj-földgáz lelőhelyen, és eddig mintegy 40 millió USD-t ruházott be, a próbafúrások biztató eredményt hoztak. 2005-től a MOL Caspian Ltd., a MOL ciprusi cége látja el az operátori feladatokat.

A Magyar Kereskedelmi és Iparkamara és az ATAMEKEN Kazah Gazdasági Kamara 2008 novemberében létrehozták a Magyar-Kazah Üzleti Tanácsot. A Magyar-Kazah Kormányközi Gazdasági Együtműködési Bizottság második ülésére 2010. március 9-én, Budapesten került sor.

Gazdasági növekedésével, belső stabilitásával Kazahsztán a közép-ázsiai térség vezető hatalmává vált, az ország megfigyelői státusszal rendelkezik a Világkereskedelmi Szervezetben (WTO).

Régiós együttműködés

A régiók közötti kapcsolatok is szépen fejlődtek, kiemelt esemény volt, 2000-ben a Dél-Kazahsztán járás delegációjának magyarországi látogatása. A küldöttséggel művészek is érkeztek, a népi és a modern zene előadói, akik kazak dalokat adtak elő. A találkozón együttműködési megállapodás született a növénytermesztés területén, a szőlőgazdálkodás, a földművelés, nyersbőr-feldolgozás, vegyesvállalatok alapításáról, illetve édesség gyártásról.

Asztana város polgármesterének 2001-es látogatása során több testvérvárosi megállapodás is született, illetve a városok üzletembereinek üzleti fórumot is rendeztek. Budapest kulturális napokat tartottak csak tartott 2002 nyarán Kazahsztánban.

Az Almatiban található 154. számú általános iskola a neves turkológus kutató, Mándoki Kongur István nevét viseli. Az intézményben élő hagyomány a névadó munkásságának elmélyült tanulmányozása, a népeinket összekötő szoros szálaknak a tudós szellemében történő oktatása, ápolása. Mándoki Kongur István nevét utca is őrzi Almatiban.

Fontosabb egyezmények

- Memorandum a Magyar Köztársaság Kormánya és a Kazah Köztársaság Kormánya közötti egyetértésről és együttműködésről. (Aláírás: Budapest, 1993. február 8.)
- Jegyzőkönyv a Magyar Köztársaság Külügyminisztériuma és a Kazah Köztársaság Külügyminisztériuma közötti együttműködésről. (Aláírás: Almati, 1993. április 20.)
- Szerződés a Magyar Köztársaság Kormánya és a Kazah Köztársaság Kormánya közötti baráti kapcsolatok és együttműködés alapjairól. (Aláírás: Budapest, 1994. december 7. A ratifikációs okmányok kicserélése: 1996. november 26.)
- Kettős adóztatás elkerüléséről szóló megállapodás. (Aláírás: Budapest, 1994. december 7. A megállapodást az 1999. évi XIV. törvény hirdette ki.)
- Beruházás-védelmi megállapodás. (Aláírás: Budapest, 1994. december 7. A megállapodást mindkét fél ratifikálta. 1997. január 1-én lépett hatályba.)
- Légügyi megállapodás. (Aláírás: Almati, 1995. március 8.)
- Konzuli egyezmény a Magyar Köztársaság és a Kazah Köztársaság között (Aláírás: Almati, 1995. március 9. Kazah ratifikálás: 1996. október 18.)
- Jegyzőkönyv a Magyar-Kazah Gazdasági és Kereskedelmi Vegyesbizottság megalapításáról és első üléséről. (Aláírás: Almati, 1995. március 8.)

- Közúti és áru fuvarozási megállapodás. (Aláírás: Budapest, 1996. október 7.)
- A terrorizmus, a kábítószer tiltott forgalma és a szervezett bűnözés elleni harcban történő együttműködésről szóló megállapodás. (Aláírás: Budapest, 1996. október 7.)
- Vízumegyezmény. (Aláírás: Budapest, 1996. október 7.) Ennek értelmében a diplomata és szolgálati útlevelek birtokosai - 90 napnál rövidebb látogatások esetében - kölcsönösen vízummentességet élveznek.
- A Magyar Köztársaság Kormánya és a Kazah Köztársaság Kormánya közötti Gazdasági Együttműködési Megállapodás. (Aláírás: Budapest, 2008. június 20.)